

Mind a négy, ismertetett antológia túlmutat önmagán, irodalmunk kis tükrei, melyekből az „egész” látszik kivehetőnek.

BENCE Erika

TÖRTÉNETEK ESZKIMÓKRÓL, HÁBORÚRÓL

Wirth Imre: *Történetek az eszkimóháborúból*. József Attila Kör–Pesti Szalon Könyvkiadó, 1994

„Két éve történhetett, hogy az utcán megszólított egy férfi. Megragadta a karomat, és hadarva elbeszélte megaláztatása rövid történetét. Valahol, valakik valamilyen szerkezetet illesztettek a fejére, és megállapították róla, hogy grönlandi. Iszonyatát nevétségnek éreztem, sőt bántónak, annak ellenére, hogy egyikünk sem sejtette eszkimó származásomat. Igaz, ez csak az utóbbi időben vált számomra is oly fontossá. Hogy ezt érthetőbbé tegyem, a következőket szükséges elmondanom.”

Ezzel a hat mondatral kezdődik az első kötetes Wirth Imre regénye. S maga a regény e találkozás következményeinek a története. Pontosabban a regény hőse – az amerikai egyetemista fiú, Melting Ice (Olvadó Jég) – identitáskeresésének, önértelmezésének elmondása/elbeszélése. Hősünk életében, aki a találkozást megelőzően, múltját illetőleg tabula rasaként bolyong az amerikai nagyvárosban, Chicagóban, miközben „olyanok is akadtak, akik még a pelenkázót borító pokróc rojtjainak a színére is emlékeztek”, új fejezet kezdődik. Indián barátai ugyanúgy tudtára adják, hogy a találkozás nem tekinthető véletlennek, hiszen ő maga is eszkimó. Hősünk „a roppant súlyként ráneheződő szó” hatására az önmegismerés, a múlt feltárásának, a „keresés egzisztenciális izgalmával telített nyomozásnak”, a nem létezőnek/nem ismertnek tekintett eseményeknek a vizsgálata egy, a posztstrukturális szövegértelmezés szemszögéből ismerős eljárás/ módszer fejleszt ki: saját énjé, illetve nyugodtan mondhatjuk: szövege (hiszen a hős is egy helyen szöveggént/könyvként aposztrofálja önmagát: „szinte már magam is könyv voltam, egy az olvashatatlan remekművek közül”) értelmezhető/olvashatóvá tételére. A módszer: az összes relevánsnak tekinthető szöveg/kontextus figyelembe vétele, amelyek elősegíthetik önnön énjének/szövegének szemanalízisét. És hősünk maga is megdöbben, amikor azt kell tapasztalnia, hogy lépten-nyomon hasznosítható kontextusokra bukkan. Először csak anyja sárguló leveleit „újraolvasva” (és itt hadd ne utaljunk Barthes-ra) figyel fel, arra, hogy a „csak emlék voltuk miatt ki nem dobott, limlomnak hitt néhány levél szakadatlan, kétségbeesett ütemezés, morzejel, amit még nem fejtett meg senki,” hogy később már minden szövegről: a vonatkerékek zakatolásáról, a whiskys üveg címkéjéről: a végtelen holdsütötte hómezőn egy fa mögé bújó piros kalpagos vadászról, Rasmussen szövegeiről, az Embertani Intézetben olvasott mítoszöredékről is eszkimó származása jusson eszébe. Ezek a „morzejelek” végül is nem hagynak nyugtot Melting Ice-nek, és arra kényszerítik, hogy elinduljon megkeresni az eszkimóvárost, Ühlt. S mi, naiv olvasók, a szöveg/regény továbbolvasása közben, egyszer csak azt vesszük észre, hogy eltévedtünk abban a kiútalan labirintusban, melyben hősünk is belezavarodott saját szövege/múltja értelmezése közben. Megzavar bennünket a manapság divatos eljárás, az intertextualizmus segítségével szövegbe emelt idézetek, az Ady-, Aprily Lajos-, Urs Bitterli-, Borges-, József Attila-, Kemény István-, Kosztolányi-, Pilinszky-, Rilke-

Széchenyi-, Verne- stb. szövegek sokasága: szövegek közé kerültünk, eltévedtünk az idézőjelek között. Vigasztalhatna bennünket ugyan a felfedezés, hogy maga a szöveg elbeszélője is megzavarodik a történetmondás közben: a metonimikus szövegépitkezés metaforikussá, az én elbeszélő mindentudó narrátorrá változik. De azért mi sem vagyunk annyira naivak, hogy ne tudjuk: a szerző agyafúrt szövegteremtő eljárásáról, gondolkozásáról, gondosan felépített csapdájáról van szó, melynek egyetlen funkciója van csupán, hogy mi, gyanútlan olvasók észrevétlenül belesétáljunk, s zavartan emeljük fel fejünket, azon töprengve, hol is vagyunk: melyik szövegben? És különben is. A csapdába már akkor beleestünk, amikor a szöveg/regény olvasásába kezdtünk. És ha már belül vagyunk, ha már elkezdtük az olvasást, be is akarjuk fejezni. Mert most már tudni akarjuk, ki is ez a Melting Ice, ki White Reindeer, One Stab, Hamasoaka, Roger Burke, Liam Tomlinson, ki John és Smith, a száz éve kóborló két prédikátor, ki Alex Baranou, ki is az Északvilágvegi Emberevő, mi is volt az az eszkimóháború, kik is azok az eszkimók. S ha a regény végén ki is derül ugyan, hogy „minden mindennel összefügg”, a „megfejtés iránti vágy” miatt mi már nem hagyhatjuk abba nyugodt lélekkel a szöveg értelmezését. Most már, ahogyan a szöveg szerzője is a végletekig tágtítja a szövegbe emelhető kontextusok összességét, nekünk is végtelenfenünk kell a szövegértelmezéshez felhasználható kontextusokat, sőt mi több, ismét csak le/fel kell rombolnunk olvasói elvárásainkat. Erre ösztönöz bennünket a regény utolsó, befejezetlen mondata is: „Lehetséges tehát, hogy még mindig.” Lehetséges tehát, hogy még mindig új értelmezésekre, átlényegítésekre várva bolyongnak a regény hősei, lehetséges, hogy még mindig vannak intertextuális pszichénk mélyén rejlő kontextusok, melyek felhasználhatók a szövegértelmezés aspektusaiból, lehetséges tehát, hogy még mindig . . .

S ha a regény értelmezését nyugodt lélekkel abba nem is hagyhatjuk, azt azért elmondhatjuk: Wirth Imre regényére nem áll az, amit hősei Kari Mayról mondanak egy helyütt, ti., hogy „az örök életeszemélyt az frással, a módszer rémuralmával helyettesítette”. S habár a regény a posztmodern szövegfrás/értelmezés manifesztációjaként is olvasható, itt szó sincs a módszer rémuralmáról, sokkal inkább az örök keresés életeszemélyéről. S így azt is kijelenthetjük: érdemesült arra, hogy továbbolvassuk, hogy továbbolvassák.

WYRAGH Gábor

KOPÁCS NAGY NÉPRAJZI MONOGRÁFIÁJA

Lábadi Károly: *Kopács, a víz melletti falu*. Horvátországi Magyarok Demokratikus Közössége, Zágráb–Budapest, 1994

Eddig is sorjáztak széptollú Lábadi Károly drávaszögi népeletkutatónk értékes könyvei. Szerzőnk 1980-tól adja közre választott honának népismeretével foglalkozó köteteit, s csak egyszer „tévedt” bácskai szülőföldjére témaválasztásért (*Dohányosok*. A telecskai dohánytermesztés és szókinca, 1983). Ez volt a tiszteletkőr a szülőfalu előtt. „A Duna és a Dráva folyók összeszakadásában elterülő vízerek, tavak, nádasok, rétek, lágy hullámzású, szőlősorokkal befuttatott, dombok szabdalta háromszög alakú földterület” embereiről szólnak művei, felölelve népköltészetet, szociográfiát, művelődés-, iskola- és